

Tilbageblik

Indholdsfortegnelse

FORORD

EN STILLE STUND I HAVEN.

REJSEN TIL PEDERSMINDE

FARFAR DØR

DU OG JEG FLYTTER TIL ØRSLEV KLOSTER

FARMOR DØR

JUL PÅ PEDERS MINDE

MORFAR DØR.

ANDEN DEL: MIN SKOLESTART

KONFIRMATION

VIELSEN

STÆNDERFORSAMLING

PIGERENE

BYTYREN

1848

FOLKESTYRET

MOR GIFTER SIG

KARL KRISTIAN DØR

UDFLYTNING OG KREDITFORENING

MARGRETHE PÅ PEDERS MINDE

VINTEREN PÅ PEDERS MINDE

PIGERNE TAGER TIL AMERIKA

AFTÆGTEN

HANS

BRYLLUP I AMERIKA

PRØJSERNE BESØGER OS
SOCIALOVE
JENS
AFSLUTNING

FORORD

Tilbageblik er en fortælling, om en gammel mands erindringer på sin 85års fødselsdag. Han sidder i haven, på den gård der engang var hans. Men som hans ældste søn nu har overtaget.

Efter fødselsdagen sidder han alene tilbage og tænker på hvad han igennem livet har oplevet, og på hvad hans mor engang fortalte ham om hans fødsel og tiden før skolegangen. Og om en far som døde før, han selv blev født. Det er min tipoldefar Fredrik Jørgensen bogen handler om. Om hvordan han og moderen var blevet alene. Og om hvordan de havde været nødt til at rejse til Jylland.

Fortællingen er skrevet med slægtsforskning som inspiration hvorfor noget er fakta og noget fiktion.

Fortællingen ligger tæt op ad den virkelighed man må forestille sig han har levet i.

Han oplevede jo de store samfundsomvæltninger der var i 1800tallet, statsbankerotten i 1813 og tabet af Norge i 1814, og den nye skolelov samme år. To slesvigske krige, i 1848 og 1864, overgangen fra enevælde og til folkestyre 1849. Den første tid af sit liv husker han jo ikke, men han husker hvad hans mor har fortalt ham. Fra tiden efter hans skolestart husker han det hele frem til sin 85års fødselsdag.

EN STILLE STUND I HAVEN.

Jeg sidder under æbletræet på en bænk i hjørnet af haven, hvorfra der er udsigt ned over engen, sådan som jeg så tit gjorde dengang gården var min, men som nu er min søns. Efter at have fejret min 85års fødselsdag, er familie og venner er taget afsted. Nogle få af børnebørnene er blevet tilbage.

Jeg nyder dagens sidste sol. Katten ligger og vrider sig dovent midt i et blomsterbed. Det er varmt i dag, og katten rejser sig af og til og forsøger at fange en humlebi.

Der dufter kraftigt af de mange forskellige blomster, der gror i haven. Det bringer mig i en behagelig stemning, en stemning som gør mig tankefuld. Efter sådan en dag er det måske det rette tidspunkt til at lave et tilbageblik over det forgangne liv. Har livet formet sig sådan som jeg som ung håbede på? Hvordan kan jeg nu afgøre det. I nogle tilfælde er der sket glædelige begivenheder, og i andre tilfælde sørgelige. Og af og til begivenheder som jeg ikke havde forventet. Vinduerne i huset står åbne her i sommervarmen. Indenfor er der en som spiller klaver. Tonerne af musikstykket når ud til mig i haven.

Det er et af børnebørnene, en af pigerne der spiller, hun går til klaverundervisning.

Ellen som jeg har været gift med i mere end 50 år, kommer nu ud i haven med eftermiddagskaffen og kage, og ingen snaps. Det bemærker jeg. -Du har vist fået snaps nok for i dag, er hendes bemærkning. Hun kommer alligevel med snapsen lidt efter. Vi giftede os i 1827, vi har fået 6 børn sammen, fire drenge og et hold pigetvillinger.

Mens jeg drikker kaffe og snaps, kommer jeg til at tænke på hvordan min tilværelse har været. Snapsen gør mig døsig, Jeg lader mine erindringer kører igennem mit hoved som en film. Der er jo sket meget siden jeg blev født i 1807. Jeg syntes, det er mærkeligt, at jeg aldrig har kendt min far. Det eneste jeg ved om ham, er, hvad min mor Margrethe en

gang fortalte mig, mens vi sad her i haven, om hvordan det hele begyndte.

Min morfortalte mig:

Jeg mødte din far Jørgen i et haveanlæg i København i 1806. Jeg var stuepige og havde fri hver anden søndag. Det var på sådan en søndag, jeg var gået en tur i anlægget for at nyde det gode vejr, og havde sat mig på en bænk. Der var kun gået et øjeblik så kom Jørgen, din far, han satte sig på den anden ende af bænken. Vi faldt hurtig i snak. Din far var sømand og kunne fortælle om mange spændende oplevelser fra fremmede lande, han havde været i.

Medens vi sad på bænken og talte sammen, lagde jeg mærke til hvor velsoigneret og pæn i tøjet han var. Hans bukser var måske lidt for korte, det så ud som om bukser og sko var uvenner med hinanden. Det var nok ikke noget han gik så meget op i.

Jeg syntes godt om Jørgen, vi aftalte at mødes igen. Vi mødtes så på forskellige traktørsteder i byen som Jørgen kendte. Vi sad ude under træerne, og nød den svage kølige aftenbrise efter en varm sommerdag. Der udvikledes hurtigt et stærkt følelsesmæssigt forhold mellem os, vi kunne ikke lade hinanden være, og savnede hinanden straks vi ikke var sammen. Jeg blev naturligvis forlovet med Jørgen, vi talte om at gifte os, når han kom hjem efter den næste rejse han skulle på, han skulle sejle til England i løbet af fjorten dage, Turen ville vare cirka seks uger.

Så kom dagen, hvor Jørgen skulle afsted. Jeg var gået med Jørgen ned til skibet for, at vinke farvel. Der ville jo gå lang tid før end jeg skulle se ham igen, jeg havde det for færdeligt. Inden Jørgen skulle rejse, havde han præsenteret mig for sine forældre. England og Frankrig var i krig med

hinanden, Napoleons krigen. Da skibet ankom til London blev det beslaglagt, og besætningen holdt som fanger på skibet. Prison fanger. Mange andre skibe blev beslaglagt. Skibene blev tjæret sorte og brugt som fængsler, -som blev kaldt de sortmalede ligkister.

Englænderne havde blokeret al Frankrigs handel af søvejen, og forlangte af Danmark at landets flåde skulle udleveres til den engelske flåde. Det ville Danmark ikke, vi ville være neutrale. Vi var også bange for, at Rusland skulle gå med i krigen og angribe Danmark hvis vi ikke forblev neutrale, derfor havde vi brug for flåden.

England beslaglagde den danske flåde i sensommeren 1807, og bombede ved samme lejlighed København, fordi vi ikke ville udlevere den frivilligt.

De danske skibe som sejlede gennem den engelske kanal eller tæt på England blev beslaglagt.

Medens din far sad arresteret i London, skrev han to breve som blev smuglet ud, og sendt hjem til mig. Jeg har stadigvæk brevene.

Første brev: november 1806, Kære Margrethe

Jeg sidder nu fængslet på tredje måned. Vi kommer ikke til at gifte os så hurtigt som vi planlagde. Hvor længe jeg skal sidde her som fange på vores eget skib ved jeg ikke. Vi har ikke fået nogen dom, de kalder os krigsfanger skønt der ikke er erklæret krig. Englænderne har samlet flere hundrede skibe som bruges som fængsler, kgl. udnævnte officerer må som de eneste gå i land. Jeg kan ikke skrive detaljer af frygt for at brevet skal blive opsnappet. Hils mine forældre og hav det selv godt så længe, Jørgen

Andet brev: juli 1807, Kære Margrethe

Nu er der gået et år, vi ved stadigvæk ikke hvad der skal ske med os. Der er en ulidelig stank her i sommervarmen. Man har stillet et stort kar midt på dækket, det skal tjene til lokum og opsamling af urin. Det bliver tømt en gang om ugen. Vi sulter og har ingen penge, mange bliver syge, enkelte dør. Når nogen på banjedækket dør, får de ofte lov til at ligge i flere dage inden de bliver fjernet. Blandt fangerne er der børn der ikke er ældre end 11 - 12 år. Hils mine forældre og hav det selv godt så længe. Hold modet oppe og vent på mig. Jørgen

Et stykke tid efter at din far skrev brevet havde besætningen gjort mytteriet for at befri skib og mandskab, under mytteriet blev din far skudt af en engelsk gendarm.

Jeg fik brevet om mytteriet og din fars død af rederiet, liget ville ikke blive hjembragt til Danmark.

Jeg besøgte Jørgens forældre for at fortælle om det der var sket i London, og om Jørgens breve, der var blevet smuglet ud. Jeg var blevet gravid, jeg var seksten år. Jeg var egentlig ikke selv klar over graviditeten, før jeg besøgte Jørgens forældre. Jørgens mor havde bemærket, at jeg var blevet vel svær om livet, og havde spurgt mig om jeg var gravid. Jeg besøgte derefter en jordemor som bekræftede at jeg var gravid. Det pinte mig at jeg ikke kunne skrive til din far og fortælle ham det.

Jeg var tjenestepige på Christianshavn i København hos en indremissionsk familie min mor kendte. Jeg blev straks afskediget, da fru hørte jeg var blevet gravid. Fruen kunne virkeligt ikke have et fruentimmer ansat. Så jeg stod på gaden, højgravid og uden arbejde eller penge til at rejse hjem for. Jeg var ikke engang enke, jeg nåede jo ikke at blive gift. Jeg var en ung kvinde, der snart skulle føde et uægte barn. I løbet af kort tid ville jeg være et fruentimmer.

Mine forældre i Jylland vidste ikke jeg var gravid og jeg turde ikke skrive hjem og fortælle om det, i starten lod jeg bare som om det ville forsvinde af sig selv, men det gjorde det ikke. Jeg kunne lige se min mor og de andre bøndermadammer for mig. En ugift kvinde der skal have et barn er en skændsel for familien. Kom jeg måske ikke fra et kristen hjem? Det at skulle føde et barn uden for ægteskab var katastrofalt dengang.

Jeg tænkte på de muligheder jeg havde, jeg kunne føde i dølgsmål og slå barnet ihjel bagefter. Jeg kunne flytte hen til nogen jeg kendte og føde der, og vende tilbage når fødslen var overstået. Jeg kunne også vælge fødselsstiftelsen og bortadoptere barnet efter fødslen, føde hjemme kunne jeg ikke. Med min mors pietistiske holdning var det ikke en mulighed. Sognets koner ville stille op med deres vurderende og ned ladene blikke og kommenterer graviditeten hæmningsløst. Det sidste ville jeg gerne være foruden. Jeg så nu kun en mulighed, Fødselsstiftelsen. Her kunne jeg føde anonymt og måske undlade at bortadoptere barnet. Jeg kunne få hjælp til mig og mit barn også i en periode efter fødslen, til jeg var kommet i gang med tilværelsen igen. Ingen på min hjemegn ville få noget kendskab til barnet.

Fødslen gik i gang i begyndelsen af september måned i 1807, det gjorde imidlertid også englændernes bombardement af København. Byen blev overdænget med brandbomber i tre dage og nætter, nogle af de fødende kvinder blev flyttet i sikkerhed i kælderen. Jeg var bange. Lå bare i sengen og forstod ikke hvad, der skete. Alle mænd i byen forsøgte at slukke ilden, men forgæves.

Jeg fødte et drengebarn, dig. To dage senere blev du døbt Fredrik Jørgensen. Samme dag efter din barnedåb forlod jeg Fødselsstiftelsen uden dig. Det var normalt at den unge

fødende kvinde bortadopterede barnet i sådan en situation, det ville jeg ikke selvom det blev mig tilbudt, jeg vidste bare ikke hvad jeg skulle gøre. Jeg var alene.

10 dage senere fik jeg dårlig samvittighed. Jeg hentede dig på Fødselsstiftelsen, men jeg vidste stadigvæk ikke hvor jeg skulle tage hen med dig. Jeg tog ud til farmor og farfar som gav os lov til at bo hos dem, imens jeg skrev hjem til mine forældre på Peders minde, mit barndomshjem ved Limfjorden. Der kom brev fra mine forældre, at jeg selvfølgelig kunne bo hos dem et stykke tid. De ville passe dig når jeg gik på arbejde. De sendte også lidt penge med til rejsen, resten måtte jeg selv skaffe. Jeg skulle først finde en sejlforbindelse til Jylland hvor mine forældre boede.

Næste dag gik jeg på havnen for at finde et skib med sejlforbindelse til Jylland. Jeg opsøgte flere kaptajner, som for det meste sad på et værtshus og ventede på godt vejr. Jeg blev godt irriteret over de mandlige gæsters kommentarer, da jeg gik igennem slyngelstuen.

Jeg fik en aftale i stand, jeg skulle komme på havnen næste morgen tidligt. Kaptajnen ville så vurdere om han kunne sejle, ellers måtte jeg prøve igen den næste dag. Det var et fragtskib, derfor havde jeg råd til at rejse med det. Jeg fik også lidt hjælp af farmor og farfar.

Nu var det bare om at vente på godt vejr, Jeg tog hjem og pakkede det jeg kunne bære når jeg også skulle have dig med på armen. Resten af mine ting kunne farmor og farfar få, så skyldte jeg dem ikke noget.